

Nr 189.

Ankom till riksdagens kansli den 16 juni 1942 kl. 8 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

(2:a avd.)

Driftbudgeten.

Åttonde huvudtiteln.

1:o) **Flyttning och tillsyn av vissa museisamlingar.** I propositionen nr 316 har Kungl. Maj:t (bilaga 5, punkt 1, sid. 41—46 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 maj 1942) föreslagit riksdagen att till Flyttning och tillsyn av vissa museisamlingar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Efter framställning av Kungl. Maj:t (propositionen nr 79) beviljade 1940 års lagtima riksdag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 500,000 kronor för anordnande av skyddsrum för vissa museisamlingar. Anläggningen, vilken skulle anordnas i form av tre tunnlar, insprängda i berg, var avsedd för vissa Stockholmsmuseers elitsamlingar.

Sedermera anvisade 1941 års riksdag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 (skrivelsen nr 45) ett reservationsanslag (B) av 135,000 kronor till anordnande av ett skyddsrum för vissa arkivalier, tillhörande riksarkivet, Svea hovrätt, kommerskollegium, statistiska centralbyrån och riksräkenskapsverket. Detta skyddsrum skulle insprängas såsom en särskild tunnel i anslutning till de övriga tre.

I skrivelse den 27 april 1942 har *riksantikvarieämbetet* anmält, att ifrågasvarande skyddsrumsanläggningar nu äro färdiga att omedelbart tagas i bruk. Riksantikvarieämbetet har därjämte överlämnat förslag till dispositionsplan för museiskyddsrummen samt hemställt *dels* om medgivande för de i planen upptagna statliga museiinstitutionerna att till skyddsrummen överföra sina evakuerade elitsamlingar och för detta ändamål överskrida sina respektive expensanslag med vissa, närmare angivna belopp om tillhoppa 19,690 kronor, *dels* om anvisande av tillhoppa 6,150 kronor för att sätta de i dispositionsplanen upptagna icke-statliga museerna i tillfälle att till skyddsrummen överföra sina elitsamlingar, och *dels* om anvisande av ett årligt anslag av 12,600 kronor för bevakning av skyddsrummen och ett engångsanslag av 2,550 kronor för avlönande av en tillfällig »skyddsrumskommissarie» under ett år samt för oförutsedda utgifter, beräknade till 1,000 kronor. Sammanlagt skulle alltså erfordras ett belopp av tillhoppa 41,990 kronor.

Av handlingarna i ärendet framgår, att de för riksarkivets m. fl. arkivalier och Stockholms läns lantmäterikontors kartarkiv avsedda utrymmena kunna disponeras såsom från museiskyddsrummen helt skilda enheter. Den av riksantikvarieämbetet uppgjorda dispositionsplanen avser därför endast museiskyddsrummen; de övriga utrymmena borde för den skull, framhåller riksantikvarieämbetet, upplåtas åt vederbörande för begagnande.

Departementschefen har för egen del anfört:

Då den för vissa särskilt värdefulla museisamlingar avsedda skyddsrumsanläggningen numera är färdig att tagas i bruk, synas lämplighetsskäl tala för att samlingarna i fråga överföras dit för betryggande förvaring. Den uppgjorda planen för utrymmenas begagnande synes godtagbar och torde böra av Kungl. Maj:t fastställas. Överflyttningen av samlingarna till skyddsrummen föranleder givetvis kostnader och riksantikvarieämbetet har hemställt, att erforderliga medel måtte ställas till förfogande för ändamålet. De framlagda beräkningarna beträffande flyttningskostnaderna synas icke ge anledning till erinran; jag förutsätter dock, att all nödig sparsamhet kommer att iakttagas i syfte att såvitt möjligt kunna begränsa dessa kostnader, vilka, inklusive oförutsedda utgifter, uppskattats till 26,840 kronor.

Planen för skyddsrumsanläggningens bevakning och kostnadsberäkningen härför, slutande på ett årligt belopp av 12,600 kronor, synas likaledes böra godtagas. Jag finner mig även på av riksantikvarieämbetet anförda skäl böra beräkna visst belopp för arvode åt en tillsynsman. Då dennes åligganden under inflyttningsperioden torde komma att bli mera omfattande än för tiden därefter, synes arvodet under de tre första månaderna av ifrågasvarande uppdrag böra utgå med 200 kronor för månad samt därefter, på sätt statskontoret ifrågasatt, med 75 kronor för månad. I likhet med riksantikvarieämbetet förutsätter jag, att för ändamålet utses en därför lämpad icke-ordinarie museitjänsteman. Denne torde böra — med bibehållna löneförmåner — beredas erforderlig lättnad i sitt museiarbete. Det årliga arvodet kommer vid bifall till vad jag förordat att belöpa sig till 1,275 kronor under det första verksamhetsåret samt därefter till 900 kronor.

Då i enlighet med vad jag förut anfört flyttningskostnaderna torde böra uppskattas till högst 26,840 kronor och merkostnaderna för tillsyn över skyddsrumsanläggningen under inflyttningsperioden vid bifall till vad jag förordat kommer att uppgå till 375 kronor, belöpa sig de av mig tillstyrkta engångskostnaderna sålunda till $(26,840 + 375 =)$ 27,215 kronor. Härtill komma årliga kostnader för tillsyn och bevakning med tillhoppa $(900 + 12,600 =)$ 13,500 kronor. I enlighet med statskontorets förslag torde samtliga utgifter för ifrågavarande ändamål intill utgången av budgetåret 1942/43 böra bestridas från ett gemensamt reservationsanslag, vilket torde böra uppföras med i runt tal 40,000 kronor och anvisas på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser rörande anslaget disposition.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, äro vissa utrymmen inom ifrågavarande skyddsrumsanläggning avsedda för förvaring av arkivalier, tillhörande riksarkivet, Stockholms läns lantmäterikontor m. fl. statsinstitutioner. Dessa utrymmen torde böra disponeras för därmed avsedda ändamål av vederbörande institutioner efter eget bestämmande. Kostnaderna för överflyttning av de samlingar, vilka ansetts böra beredas skyddsrumsutrymme därstädes, torde böra bestridas medelst anlåtande av vederbörande institutions omkostnadsanslag.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i förevarande avseende anfört och föreslagit. Utskottet får sålunda hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må till *Flyttning och tillsyn av vissa museisamlingar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

2:o) **Inköp i utlandet av litteratur och instrument m. m. för tekniskt och vetenskapligt bruk.** Kungl. Maj:t har (punkt 2, sid. 46—50) föreslagit riksdagen att till Inköp i utlandet av litteratur och instrument m. m. för tekniskt och vetenskapligt bruk å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor.

Departementschefen har inledningsvis anfört:

Det pågående kriget och därav följande inskränkningar i förbindelserna med utlandet ha medfört, att även de tekniska och vetenskapliga institutionerna, vilka för sin verksamhet äro i hög grad beroende av tillgång på utländsk litteratur, precisionsinstrument, apparater och dylikt, som icke kan erhållas inom Sverige, kännbart drabbats av avspärrningen, enär denna lett till en allt mera tilltagande knapphet på nämnda hjälpmedel i arbetet. Samtidigt har dessa institutioners behov av både instrument och facklitteratur i många fall starkt ökats, ej minst i samband med att åt dem anförtrotts betydelsefulla beredskapsuppgifter.

Under normala tider har vårt lands behov av litteratur och instrument för tekniska och vetenskapliga ändamål i stor utsträckning tillgodosetts genom import från Tyskland. I anslutning till handelsförhandlingar, som på senare tid förts mellan Sverige och Tyskland, ha utredningar verkställts i syfte att utröna, dels storleken av de inom svenska tekniska och vetenskapliga institutioner föreliggande behoven av instrument och litteratur, dels ock i vilken omfattning och under vilka förutsättningar inköp därav skulle kunna ske i Tyskland. Sålunda har statens handelskommission under hösten 1941 verkställt utredning rörande det hos universitet, högskolor och andra institutioner föreliggande behovet av sådana precisionsinstrument och apparater m. m., som lämpligen skulle kunna anskaffas från Tyskland. Motsvarande behov av vetenskaplig litteratur har därefter undersökts av representanter för de större statliga biblioteken.

De företagna undersökningarna ha givit till resultat, att olika institutioner anmält anslagsbehov till följande sammanlagda belopp:

Litteratur kronor	Instrument m. m. kronor	Summa kronor
5,160,000	6,088,000	11,248,000

Att i full utsträckning tillgodose de sålunda anmälda önskemålen syntes icke vara möjligt, framhåller departementschefen. Det hade emellertid befunnits angeläget att i viss omfattning söka täcka de mest kännbara behoven. Med anledning härav hade ifrågasatts att staten skulle genom anvisande av ett engångsanslag möjliggöra inköp av berörda vetenskapliga hjälpmedel.

För vinnande av bästa möjliga resultat hade de planerade inköpen ansetts böra ske centralt och anförtros åt ett härför lämpat och med erforderlig sakkunskap utrustat inköpsorgan. I sådant syfte hade nyligen bildats ett bolag, aktiebolaget Scientia, som skulle ha till ändamål att förmedla införsel av litteratur och vetenskapliga instrument.

I ett av representanter för staten och bolaget utarbetat förslag till avtal ha närmare preciserats de grunder, enligt vilka bolaget skulle ombesörja ifrågasvarande inköp. I avtalsförslaget förutsattes att staten för inköpen anslår ett belopp, som i svenska kronor motsvarar en miljon riksmark, d. v. s. det belopp man från tysk sida vid företagna sonderingar under hand ansett möjligt att utnyttja för angivna ändamål; vederbörande tyska myndigheter ha i detta sammanhang förklarat sig beredda att så långt sig göra låter medverka till att inköpen genomföras.

Departementschefen har för egen del anfört:

Den i ärendet förebragta utredningen torde få anses ha givit vid handen, att ett stort behov av utländsk facklitteratur, utländska apparater och instrument m. m. för närvarande föreligger hos våra vetenskapliga och tekniska institutioner samt att detta behov i viss utsträckning torde kunna tillgodoses genom import från Tyskland. Vikten av att de berörda institutionerna följa

med utvecklingen på vetenskapens och teknikens olika fält, å ena sidan, och de växande svårigheterna att från utlandet anskaffa de härför erforderliga hjälpmedlen, å andra sidan, tala onekligen till förmån för att det nu erbjudna tillfället att förstärka instrumentuppsättningarna och litteraturbeståndet vid dessa institutioner icke lämnas obegagnat. Icke desto mindre skulle jag ha tvekat att förorda den för detta ändamål ifrågasatta, extraordinära medelsanvisningen, om icke samtidigt vägande allmänekonomiska skäl kunnat åberopas för en sådan åtgärd. Sist antydda motiv hänföra sig till vårt lands nuvarande ställning i betalningshänseende gentemot Tyskland. Den på clearingförfarande grundade svensk-tyska handeln har som bekant under det senaste året resulterat i ett avsevärt svenskt clearingtillgodohavande. Att så blivit fallet beror bland annat på svårigheter att i rådande läge erhålla tyska varor i den utsträckning, som vore önskvärd. De nu ifrågasatta inköpen svara mot påtagliga svenska behov och synas mig vara av en storleksordning, som kan vara av åtminstone viss betydelse för clearingbalansen. Vid nu angivna förhållanden har jag, efter samråd med statsrådets övriga ledamöter, stannat vid att tillstyrka, att till ifrågavarande inköp anvisas motvärdet i svenska kronor till det från tysk sida förutsatta beloppet av 1,000,000 riksmark eller, i avrundat tal, 1,700,000 kronor.

Anslaget torde böra betecknas såsom reservationsanslag och uppföras på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår under driftbudgetens åttonde huvudtitel.

Det ligger i sakens natur, att den behovsundersökning, för vars resultat jag i det föregående redogjort, har måst bedrivas allenast under hand. Det är därför antagligt, att beaktansvärda önskemål även från andra institutioner än de förut nämnda i fortsättningen komma att anmäla sig. Därest riksdagen bifaller den av mig tillstyrkta medelsanvisningen, torde det med hänsyn härtill vara lämpligt, att Kungl. Majt utsätter viss tidrymd, inom vilken ytterligare förslag till inköp kunna framläggas. På Kungl. Maj:t torde få ankomma att efter utgången av nämnda tid bestämma vilka institutioner som skola komma i åtnjutande av medel för ifrågavarande inköp. Härvid synes böra förfaras så, att de olika institutionerna tillerkännas vissa kvotdelar av anslagsbeloppet med rätt för envar institution att själv bestämma, i vilken ordning dess önskemål böra inom kvoten tillgodoses. Vid avgörandet av vilka institutioner, som i detta sammanhang böra ifrågakomma, och vid fastställandet av kvoterna för dessa synes i främsta rummet böra beaktas angelägenheten av de anmälda behoven, varvid särskild hänsyn torde böra tagas till frågan i vad mån de önskade instrumenten eller böckerna äro av betydelse ur beredskaps-synpunkt; avseende bör emellertid också fästas vid storleken av de till respektive institutioner normalt utgående anslagen till instrumentutrustning och bokanskaffning. Den omständigheten, att viss institution icke tidigare erhållit statsanslag för dylika ändamål bör dock icke i och för sig hindra, att anslag nu gives institutionen. Undantagsvis torde även icke statliga inrättningar, exempelvis kommunala undervisningsanstalter eller bibliotek, vilka tillgodose behov av allmän och icke rent lokal betydelse, kunna bliva delaktiga av dessa inköp.

För genomförande av de planerade inköpen är det en fördel, att de kunna ske genom ett gemensamt organ. Jag förutsätter, att uppdraget att verkställa inköpen meddelas det för ändamålet bildade bolaget på de villkor och under de förutsättningar i övrigt, som följa av att det här är fråga om en temporär anordning för lösandet blott av föreliggande uppgift.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och får alltså hemställa,

att riksdagen må till *Inköp i utlandet av litteratur och instrument m. m. för tekniskt och vetenskapligt bruk* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor.

Stockholm den 16 juni 1942.

På statsutskottets vägnar.

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Torsten Ström, Lindström, Sven Larsson, Heiding, Carlström, Karl Andersson, Ekströmer, Persson i Skabersjö och Emil Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Persson* i Falla, *Isacsson, Hansson* i Rubbestad, *Holmdahl, Andersson* i Malmö, *Åqvist, Lindholm, fru Alvé*n och herr *Åkerström*.
